

Bir Örnek Kılavuzluğunda Üslup Açısından Zemin Şiir Nazire Kıyası

Öz

Bu çalışma bir zemin şiir ve nazireyi çeşitli yönlerden karşılaştırıp üslup açısından benzerliklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma zemin şiir ve nazireyi üslup açısından mukayese ettiği için orijinallik göstermektedir. Giriş bölümünde nazirenin tanımı yapıp divan şairlerinin gelişimindeki önemine değinilmiştir. Yine aynı bölümde bir şiirin nazire olabilmesi için taşıması gereken özellikler belirtilmiştir. Ayrıca nazirenin tarihi gelişimi ortaya konmuştur. Nazirenin gelişiminde nazire mecmularının katkısı üzerinde durulmuştur. Akabinde çalışmaya konu olan nazireyi yazan Yaver ve zemin şiirin sahibi Muhlis Bey hakkında kısaca bilgi verildi. Çalışmanın ana bölümünde önce zemin şiir ve nazire cümle öğeleri ve türleri açısından incelendi. Şiirlerdeki sözcük türlerinin kullanım sıklığı ile ilgili bilgi verildi. Bundan sonra şiir ritim, ahenk ve ses açısından incelendi. Ana bölümlerin sonunda şiirlerin şerhlerine yer verildi. Neticede şiirlerde yüklemelerin diğer öğelere göre, rediflerin de etkisiyle, daha fazla kullanıldığı belirlendi. Ayrıca bağlı ve birleşik cümle türlerinden yararlanılmıştır. İki şiirde de genellikle geniş zaman kipinin ve ikinci, üçüncü şahısların daha fazla kullanıldığı tespit edildi. Sözcük türlerinden ise daha çok isimlere yer verildiği görüldü. Şiirde aruz kullanımı ve kafiye, redifler şiirdeki ses benzerliklerini ve vurguyu etkilemiştir. Şiir; cümle öğeleri, türleri, kip-kişi, sözcük türleri, ritim, ahenk ve ses açısından incelenirken bunların şiirin anlamına etkisi üzerinde de ayrıca duruldu.

Anahtar Kelimeler: Nazire, zemin şiir, üslup, İbrahim Yaver, Muhlis Bey.

Principal Poetry Nazire Comparison in Terms of Style Guided by an Example

Abstract

This study aims to compare principal poetry and verse from various aspects and reveal their similarities in terms of style. The study shows originality as it compares principal poetry and verse in terms of style. In the introduction, the definition of nazire is made and its importance in the development of divan poets is mentioned. In the same section, the characteristics that a poem must have in order to be a nazire are stated. In addition, the historical development of nazire is revealed. The contribution of nazire magazines to the development of nazire is emphasized. Then, Brief information was given about Yaver, who wrote the verse that is the subject of the study, and Muhlis Bey, the owner of the principal poem. In the main part of the study, the background was first examined in terms of poetry and verse sentence elements and types. Information was given about the frequency of use of word types in poems. After this, the poem was examined in terms of rhythm, harmony and sound. Commentaries of the poems were included at the end of the main sections. As a result, it was seen that predicates were used more intensively in poems than other elements, with the influence of redifs. Additionally, dependent and compound sentence types were used. It was determined that present tense and second and third person were used more in both poems. Among the word types, it was seen that nouns were included more. The use of prosody, rhyme and redifs in poetry affected the sound similarities and emphasis in the poem. While the poem was examined in terms of sentence elements, types, mood-person, word types, rhythm, harmony and sound, the effect of these on the meaning of the poem was also emphasized.

Keywords: Nazire, principal poetry, style, İbrahim Yaver, Muhlis Bey.

Yazar(lar) / Author(s)

Dr. Mehmet Akın

MEB, Malatya-Türkiye

e-posta: mehmetakin45@gmail.com.

(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Araştırma makalesi-Research article

Geliş tarihi-Date of submission: 09. 04. 2024

Kabul tarihi-Date of acceptance: 06. 07. 2024

Yayın tarihi-Date of publication: 30. 11. 2024

Hakemlik-Review

Hakem sayısı-Reviewers: İki Dış Hakem-Two External

Değerlendirme-Review: Çift Taraflı Kör

Hakemlik-Double-blind

Etik/Ethics

Etik beyan- Ethical statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Benzerlik taraması- Plagiarism checks

Yapıldı-İntihal.net-Yes-İntihal.net

Etik bildirim- Complaints

ictimaiyatdergi@gmail.com

Çıkar çatışması-Conflict of interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest

Finansman-Grant Support

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.

No funds, grants, or other support was received.

Lisans- License

CC BY-NC 4.0

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>

Atıf- Citation (APA)

Akın, Mehmet (2024) Bir örnek kılavuzluğunda üslup açısından zemin şiir nazire kıyası. *İctimaiyat*, 8(2), ss 466-484. DOI:

<https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1467255>

1. Giriş

Arapça nazara (benzer, eş) mastarından türeyen nazire kelimesi sözlükte bir şeye benzemek üzere yapılan şey, misl, örnek, karşılık anlamına gelmektedir. Bir edebiyat terimi olarak ise bir şairin bir şiirini takliden söylenen şiir manasına gelmektedir (Şemseddin Sami, 1899: 1464). Tahirü'l Mevlevî, bir şairin bir eserine (genellikle gazeline) diğer bir şair tarafından aynı ölçü ve uyakla yazılan benzer şiir olarak nazireyi tanımlamıştır. Nazire yapmaya “tanzir” denir. (Tahirü'l-Mevlevî, 1994: 114). Cürcanî nazireyi, bir şairin işlediği fikir ve temayı ondan daha güzel bir biçimde onu geçmek amacıyla taklit edilmesi olarak tarif etmiştir (Durmuş, 2006: 455). Türk edebiyatına Fars edebiyatı vasıtasıyla geçen nazireye “cevap” da denir. Bunlarla birlikte Timurlular devrinde “tetebbu” ve “istikbal” kelimeleri de nazire yerine kullanılan terimlerdir (Köksal, 2006b: 456).

Nazire, bir şairin manzumesine karşılık aynı ölçü, kafiye ve redifle olmak kaydıyla başka bir şairin yazdığı benzer bir manzumedir. Bunun yanında, nazire yazan genellikle konunun da benzer olmasına dikkat eder. Nazire klasik Türk şiirinde yeni şairlerin yetişmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu türle şairler beğendikleri bir şairin şiirinin benzerini yazmaya çalışırken edebî bir olgunlaşma da yaşarlar. Bazen de şairler nazire yazdığı şairden daha üstün bir eser ortaya koymaya gayret eder. Bunu yapan şairlerin sayısı arttıkça şiirin niteliğinde gözle görülür bir gelişme yaşanır. Nitekim 16. yüzyıldan itibaren yaygınlaşmaya başlayan nazire, divan şiirinin estetik olarak zirveye çıkmasında önemli bir paya sahiptir (Yavuz, 2013: 360; Köksal, 2006: 97-109).

Şairler, üstat kabul ettikleri kişiler gibi şiir yazmak, deneme ve alıştırma yapmak, örnek aldıkları zemin şiiri aşmak, dostluk göstermek amacıyla nazire yazmışlardır. Bazı gazellere sadece yazıldığı devirde değil, sonraki yüzyıllarda da nazire yazılmaya devam edilmiştir (Kalpaklı, 2006: 135). Bunlar genellikle divan şiirinde üstat kabul edilen meşhur şairlerin şiirleridir. Bir şairin şiirinin tanzir edilmesi ona karşı saygı duyulduğunun ve onun şiirinin beğenildiğinin göstergelerinden kabul edilmiştir (Dilçin, 2004: 269).

Araştırmacılar bir şiirin nazire olabilmesi için ölçü, kafiye-redif ve eda-konu bakımından benzerlik göstermesi konusunda görüş birliğine varmışlardır. Bunların yanında şunlar da bir şiirin nazire olduğunu belirlemede önemli işaretlerdir: Zemin şiirdeki söz kalıplarının benzeri nazirede yer alır. Nazire yazan genellikle şiirin sonunda zemin şiiri yazan şairin mahlasını anar. Zemin şiirde biçim, içerik ve ifade bakımından sıra dışı bir kullanım varsa bu nazirede de bulunur (Köksal, 2006: 42-47).

Türk edebiyatında birçok nazım şekli tanzir edilmekle birlikte bu alanda gazeller başı çekmektedir. Bunun sebebi şairin asıl sanat kudretini gazeller vasıtasıyla ortaya koymasındır (Köksal, 2006b: 456).

Nazire, Arap edebiyatında Cahiliye Devri'nden itibaren başlamıştır. İslamî Dönem'de Hasan b. Sabit'in (ö. 682?) bir şairin şiirine aynı vezin ve uyakta yazdığı şiirlerle devam etmiştir. Türk edebiyatında ise Ahmed Yesevî'nin (ö. 1166) şiirine yazılan nazirelerle gelenek başlamıştır. Türk edebiyatında Ahmed Yesevî'nin şiirlerine Yunus Emre ile başlayan nazirelerle Anadolu'da Ahmedî (ö. 1413), Nesîmî (ö. 1417), Şeyhoğlu Mustafa (ö. 1414) ve Ahmed-i Dâî (ö. 1451) gibi şairlerle gitgide yayılmıştır. 15. yüzyıla gelindiği zaman Şeyhî'nin (ö. 1431) şiirlerine yazılan nazireler çoğunlukla görülür. Ahmet Paşa (ö. 1497), Fatih (ö.1481) ve Cem Sultan (ö. 1495) tanzir edilen diğer şairlerdir. Özellikle Şeyhî'nin “Kerem” redifli kasidesine yazılan nazireler 18.

yüzyıla kadar teveccüh görmüştür. Nazireler, Necâtî (ö.1509) gibi büyük şairlerin sonraki kuşaklar tarafından takip edilmesini sağlar. Bu tarz şiirler şairin edebi tesirinin kesilmeden devam etmesinin yolunu açar. Nazire edebiyatının genişlemeye başlaması daha çok Yıldırım Bayezid'in şehzadesi Emir Süleyman zamanında olmuştur. Necâtî ise XVI. yüzyıla girerken büyük bir usta şair olarak kendini gösterir. Fuzûlî'den (ö. 1556) Bâkî'ye (ö.1600), Zâtî (ö. 1546) de dâhil onun şiirlerine nazireler yazarlar. Hele onun "Hançer" redifli kasidesi başta Şeyhülislâm Kemalpaşazade (ö. 1534) olmak üzere ondan fazla şaire nazire yazdırmıştır (Yavuz, 2013: 418-419). Klasik şiirde şairlerin nazire söylemeye başlamaları, bu şiirin kuruluş dönemiyle hemen hemen aynı zamandadır. Türk şiirinin oluşum evrelerinde yaygınlaşan nazire söyleme, zamanla bir gelenek hâlini almış ve önemini hiçbir dönemde yitirmeyip bu şiirin tamamlanmasına kadar devam etmiştir (Özgeriş, 2021: 1256)

Türk edebiyatında ortaya çıkan ve şiirimizi açarak genişleten, edebî faaliyetlerin canlılığını devam ettiren nazirecilik anlayışı yaygınlaşınca bu nazireleri toplu olarak barındıracak eserlere ihtiyaç duyuldu. İşte bunun sonunda Türk edebiyatında nazire mecmuaları ortaya çıkmış oldu. Nazire mecmuaları yazılan şiirleri edebî bir zevke göre ele alıp onlara ilgi duyarak devam ettiren şairlere yer vermeleri ve sevilen şiirleri ortaya koymaları açısından önemlidir. Her şeyden önce edebiyat tarihinde adları geçmeyen ancak şiirleri ile kendini gösteren, hayatları hakkında bilginin bulunmadığı şairlerimizin böyle mecmualarda yer alması edebî zenginliğimizi ve edebî genişliğimizi de göstermektedir. Nazire mecmuaları bazı şairlerin unutulmasını ve eserlerinin kaybolmasını engellemiştir (Yavuz, 2013: 416).

Türk edebiyatında bilinen ilk nazire mecmuası Ömer b. Mezid'in (ö. ?) 1437'de derlediği Mecmûatü'n-nezâir'dir. 16. yüzyılda oldukça yaygınlaşan nazire mecmualarının ikincisi Eğridirli Hacı Kemal'in (ö. 1515?) 1512'de hazırladığı Câmîu'n-nezair'dir. Bu yüzyılda bilinen bir diğer nazire mecmuası Edirneli Nazmî'nin (ö. 1586) Mecmau'n-nezairi'dir. Pervane Bey Mecmuası da aynı yüzyılda hazırlanmış hacimli bir nazire mecmuasıdır. Bunları XVII. yüzyılda Budinli Hisalî'nin (ö. 1652) 1652 yılında derlediği Metâlîü'n-Nezâir'i takip etmiştir. Sonraki yüzyıllarda nazire mecmuası derleme çalışmaları devam etmiştir (Köksal, 2006b: 457, Köksal, 2020: 51).

Türk edebiyatında nazireye benzeyen şiirler de vardır, bunlar içinde en fazla kullanılanı tahmislerdir. Bunun dışında terbi, taştîr, tesdis, tesbî gibi nazım şekilleri bir şairin genellikle gazelinin her beytini aynı ölçü ve uyakta mana olarak bütünlemek üzere dörder, beşer, altışar, yedişer... bentlik musammatlar hâline dönüştürmekten ibarettir (Köksal, 2006b: 457).

Bu makalede bir zemin şiir ve nazire mukayeseli olarak incelenecektir. Nazireyi yazan Silahşor İbrahim Yaver, Babadağ'da dünyaya gelen Arnavut asıllı bir şairdir. Silahşorluk yaptığı için bu ünvanla anılır. Yusuf Paşa'nın oğludur. Yaver'in 1703'te (?) doğduğu düşünülmektedir. Annesi varlıklı bir ailedendir. Rukiyye ve Zeynel Abidin isminde iki çocuğu olduğu bilinmektedir. Bunlar Yaver hayattayken vefat etmişlerdir. Hayatının önemli bir bölümünde İstanbul'da yaşamıştır. Babası vefat ettikten sonra maddi sıkıntılarla boğuşmuştur. Mevlevî olan İbrahim Yaver 1774 (?) yılında dünyadan göçmüştür (Üstüner, 2014b: 171-172).

Zemin şiiri yazan Muhlis Bey (ö. 1757-1758) Moralı Abdi Bey'in oğludur ve 18. yüzyılda yaşamıştır (Akbayar, 1996: 1099). Fatin Tezkiresi'nde Halil Muhlis Bey'in Moralı olduğu yazar. Dergâh-ı ali kapıcıbaşı görevine kadar yükselmiştir. Osmanlının son dönemlerinde birkaç Muhlis mahlaslı şair tezkirelerde yer almaktadır. Bunlardan Sirozlu Muhlis Paşa 1783'te doğup 1843'te vefat etmiştir. Muhammed Esad Muhlis Paşa ise 1780 doğup 1851'de vefat etmiştir. Ali Muhlis

Bey ise 1768'de doğmuş, 1852'de vefat etmiştir. Hasırîzade Muhlis Efendi'nin ise 1815-1816'da doğduğu ve 1853 tarihinde Halep'e gittiği bilinmektedir (Çiftçi, 2017: 371-372). Bu şairlerden Halil Muhlis Bey (ö. 1756-57) dışındakiler İbrahim Yaver'in bulunduğu dönemden sonra yaşamıştır. Dolayısıyla zemin şiiri yazan şairlerden değildirler. Halil Muhlis Bey ise İbrahim Yaver'le aynı dönemde yaşamıştır. Bu da zemin şiirin sahibinin Halil Muhlis Bey olma ihtimalini güçlendirmektedir. İbrahim Yaver'le aynı dönemde ya da ondan önce yaşayan Muhlis Ahmet Efendi (ö. 1731-32), Muhlis Çelebi (1520-1566), Muhlis Mehmed Paşa (ö. 1688), Muhlis Mustafa Efendi'nin (ö. 1772) zemin şiiri yazan şair olma ihtimali zayıftır (Akbayar, 1996: 1098-1099).

Bu çalışmada zemin bir şiir ile ona yazılan bir nazirenin üslup açısından karşılaştırılması için Milli Kütüphane'de bulunan 06 Mil Yz A 1793 numaralı Mecmu'a-i Eş'âr başlıklı şiir mecmuasının 55b sayfasında (Üstüner, 2014: 208) bulunan şiirlere ulaşıldı. Şiirlerin çevriyazısı yapıldı ve şiirler günümüz Türkçesine aktarıldı. Zemin şiir ve nazire cümle ögeleri, cümle türleri, kip-şahıs, sözcük türü, ritim, ahenk, ses bakımından karşılaştırıldı. Bunların şiirlerin üslubuna yansımaları değerlendirildi. Ayrıca şiirler şerh edildi.

2. Zemin Şiir ve Nazire metinleri

2.1. Gazel Muhlis Bey

Firâk-ı yâr ile ey dil melâl etmez de nişlersin
 Ümîd-i vuslatın hergiz muhal etmez de nişlersin
 O meh insâf edüb kılmaz tefahhus hâl-ı zârımdan
 Bu pîç [ü] tâb ile terk-i mecâl etmez de nişlersin
 Edince vasf-ı dildârı mücerred şevk ile ta'rîf
 Anın şeker lebin âb-ı zülâl etmez de nişlersin
 Tabîm kılca da nefret marîz-i derd-i hicrinden
 Yine nabz u mizâcından su'âl etmez de nişlersin
 O mâhın hüsnünü tezkîr için nazm içre ey Muhlis
 Hüner izhâr idüp 'arz-ı kemâl etmez de nişlersin

2.2. Nazire-i Yâver

Gam-ı hattıyla gönlü bî-mecâl etmez de nişlersin
 O şûhun vuslatın emr-i muhâl etmez de nişlersin
 Derûnum kılca kaldı mûmiyânî fikrin etmekden
 Ne çâre yâ hayâl ender hayâl etmez de nişlersin
 Bu dîvân-ı muhabbetde yeridir durma ey dil gel
 Ki hâl-ı zârı tafsîlen makâl etmez de nişlersin
 Mücevher sâgar olmazsa da lâbüd neş'e bahş eyler
 Bu bezm-i meyde câmın bir sifâl etmez de nişlersin
 Nazîre hazret-i Muhlis gibi gerçi değil haddim
 Gehî Yâver biraz 'arz-ı kemâl etmez de nişlersin

3. Gazellerdeki Anlatım

3.1. Cümlelerin Öğeleri¹ ve Cümle Türleri Açısından Gazellerdeki Anlatım

3.1.1. Muhlis Bey'in Gazeli

1. Firâk-ı yâr ile ey dil melâl etmez de nişlersin

Ümîd-i vuslatın hergiz muhal etmez de nişlersin

(Ey gönül, yârin ayrılığı ile kederlenmezsin de neylersin? Kavuşma umudunun imkânsız olduğunu bilmez de neylersin?)

Ey dil,^{C.D.U.} firâk-ı yâr ile ^{E.T.} melâl etmez ^{Y.} de ^{C.D.U.} nişlersin. ^{Y.} Ümîd-i vuslatın ^{N.} hergiz ^{Z.T.} muhal etmez ^{Y.} de ^{C.D.U.} nişlersin. ^{Y.}

Zemin şiir ve nazirede en belirgin özellik kafiye ve redifi oluşturan sözcüklerin yüklem olarak kullanılmasıdır. “Nişlersin” yüklemi zemin şiir ve nazirede hayreti, şaşkınlık hâlini ifade için kullanılmıştır. Bunlar, şiirdeki genel duyguyu yansıması bakımından mühimdir. “Etmez” yardımcı fiiliyle kullanılan birleşik fiiller aslında anlam olarak cümlede zarf-fiil eki “-ıp” işlevini görmektedir. Bu yardımcı fiil bazen bir sözcükle bazen de bir Farsça tamlamayla birleşerek yüklem görevinde kullanılmıştır. Beyitte gizli özne kullanılmıştır. İki yüklem de 2. tekil şahıs ekiyle çekimlenmiştir. Fakat ilk yüklemde bu şahıs eki kullanılmamıştır. İkinci yüklemde kullanılan şahıs eki aslında iki yüklem için ortaktır. Cümle dışı unsur olan “de” bağlacı anlam yükünü önemli ölçüde sırtlamaktadır. Çünkü beklenen durumun gerçekleşmemesiyle ilgili şaşkınlığı daha bariz bir şekilde yansıtmaktadır. “Ey dil” seslenme ünlemini önüne alan “dil” kelimesi beyitte muhatabın kim olduğunun belirginleşmesini sağlamaktadır. Muhatabın çektiği sıkıntılar ise “firâk-ı yâr ile” olduğu edat tümleci vasıtasıyla anlaşılmaktadır. “Ümîd-i vuslatın” sıfır akuzatifle nesne görevini üstlenmiştir. Zarf tümleci olan “hergiz” âşığın beklediği kavuşmanın hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini bildirmektedir.

Beyitte iki dize “de” bağlacıyla birbirine bağlanmış bağlı cümleler vardır. Bu bağlı cümlelerde özne ortak kullanılmıştır.

Yüklemin türü bakımından birleşik-fiillere yer verilmiştir. “Melâl etmez, muhal etmez, nişlersin” yardımcı fiille kurulmuş birleşik fiildir.

Anlam bakımından iki olumsuz, iki olumlu yüklem kullanılmıştır. Olumsuz cümlelerden sonra kullanılan “de” bağlacı beklenen yargının olumsuz olduğunu gösterir. Yargının olumsuzdan olumluya geçişi hâkim duygunun ortaya çıkmasını sağlamıştır. “Nişlersin” olumlu soru cümlesidir.

Yüklemin yeri bakımından kurallı cümleler vardır. Redif ve kafiye oluşturarak sözcüklerin cümlelerin yüklemi olması yargıların hem zemin şiirde hem nazirede genellikle sonda kullanılmasını sağlamıştır. Bu durum Türkçenin söz dizimine uygundur. Bahsettiğimiz yargılar zemin şiirin ve nazirenin ilk beyitlerinde ve diğer beyitlerin ikinci dizelerinde bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kısımlarla ilgili tekrara düşmemek için sadece matla beyitlerinden sonraki beyitlerin ilk dizeleri incelenecektir.

¹ Yüklem Y., özne Ö., nesne N., dolaylı tümleç D.T., zarf tümleci Z.T., edat tümleci E.T., cümle dışı unsur C.D.U., şeklinde kısaltılmıştır.

2.O meh insâf edüb kılmaz tefahhus hâl-ı zârımdan

Bu pîç [ü] tâb ile terk-i mecâl etmez de nişlersin

(O sevgili ağlayan hâlîme insaf edip hâlimi sormaz. Bu ızdırıp ile takatsız kalmaz da neylersin.)

O meh^{Ö.} insâf edüb^{Z.T.} hâl-ı zarımdan^{D.T.} tefahhus kılmaz.^{Y.} Bu pîç [ü] tâb ile^{E.T.} terk-i mecâl etmez^{Y.} de^{C.D.U.} nişlersin.^{Y.}

Bu beyitte sevgili özne konumundadır. Özne konumunda olan sevgilinin yüklendiği görev ise âşğın durumunu araştırmamaktır. Zarf tümleci olan “insaf edüb” sevgilinin âşğa karşı acımasız olduğunu gösteriyor. Bu acıların çıktığı yer “hal-i zar” dolaylı tümleç olarak kullanılmıştır. Edat tümleci olan “pîç ü tâb ile” âşğın ızdırabını anlatılmaktadır ve bu ızdırabı yaşayanın mecalinin kalmasına hayret edilmektedir.

Birinci dizede birleşik cümle yapısı vardır. Bu cümle yapısı bir temel yargı ve yan cümleden oluşmaktadır. Yan yargı “insaf edüb” fiilimsi grubuyla sağlanmış. Temel yargı ise “kılmaz tefahhus”tur.

Yüklem türü bakımından “kılmaz tefahhus” yardımcı fiille kurulmuş birleşik-fiildir. Anlam bakımından olumsuz bir cümledir. Yüklem geniş zamanın olumsuz ekiyle çekimlenmiştir. Ögelerin dizilişi bakımından devrik bir cümledir. Yüklem sonda bulunmamaktadır. Ayrıca “kılmaz tefahhus” yükleminden sonra gelmesi gereken yardımcı eylem önce gelmiştir.

3. Edince vasf-ı dildârı mücerred şevk ile ta’rîf

Anın şeker lebin âb-ı zülâl etmez de nişlersin

(Sevgilinin vasıflarını saf bir aşkla tarif ettiğinde onun şeker dudaklarını zülale benzetmeyip de ne yaparsın.)

Vasf-ı dildârı mücerred şevk ile ta’rîf edince^{Z.T.} anın şeker lebin^{N.} âb-ı zülâl etmez^{Y.} de^{C.D.U.} nişlersin.^{Y.}

Beyitte zarf-fiil eki “-ince” sonuna geldiği kelime grubuna zaman anlamı katarak zarf tümleci göreviyle kullanılmasını sağlamıştır. Nesne sıfır akuzatifle belirli olmuştur ve sevgilinin bir vasfını belirtmiştir.

Bu beyitte birinci dizede yüklem bulunmadığı için birinci beyitte yazdığımız cümle türleri ile ilgili tespitler burası için de geçerlidir.

4. Tabîbim kılssa da nefret marîz-i derd-i hicrinden

Yine nabz u mizâcından su’âl etmez de nişlersin

(Tabibim, ayrılık derdini çeken hastasından nefret etse de yine de onun nabız ve mizacına bakmayıp da ne yaparsın.)

Tabîbim,^{Ö.} marizi derd-i hicrinden^{D.T.} nefret kılssa^{Y.} da^{C.D.U.} yine^{Z.T.} nabz u mizâcından^{D.T.} su’âl etmez^{Y.} de^{C.D.U.} nişlersin.^{Y.}

Bu beyitte özne olarak kullanılan “tabibim” sözcüğüdür. Tabip âşğın ayrılıktan kaynaklanan derdinden nefret eder. Zarf tümleci olan “yine” kelimesi ile tabibin her ne kadar da nefret etse de yine hastanın hâlini sormaktan geri durmaması anlatılmak istenmiştir. “Nabz u mizacdan” dolaylı tümleci doktorun hastanın sıhhatini sorması ile ilgilidir.

Birinci dizede bulunan “kılca da nefret” yardımcı fiille kurulmuş birleşik- fiildir. Anlam bakımından olumlu bir cümledir. Yükleminin yeri bakımından devrik bir cümledir.

5. O mâhın hüsnünü tezkîr için nazm içre ey Muhlis

Hüner izhâr idüp ‘arz-ı kemâl etmez de nişlersin

(*Ey Muhlis, o sevgilinin güzelliğini nazımda zikrederken hüner ve ustalık göstermeyip de ne yaparsın.*)

Ey Muhlis,^{C.D.U.} nazm içre^{D.T.} o mâhın hüsnünü tezkîr için^{Z.T.} hüner izhâr idüb^{Z.T.} ‘arz-ı kemâl etmez^{Y.} de^{C.D.U.} nişlersin.^{Y.}

Beyitte nesne ile belirtilen şey sevgilinin güzelliğidir. Bu güzelliğin zikredildiği yer ise “nazım içre” dir. “Ey Muhlis” cümle dışı unsuruyla muhataba seslenilmektedir. Zarf tümleci olan “hüner izhar edüb” şairden beklenen şeydir.

Bu beyitte birinci dizede yüklem bulunmadığı için birinci beyitte yazdığımız cümle türleri ile ilgili tespitler bu beyit için de geçerlidir.

3.1.2. Nazire

1. Gam-ı hattıyla gönlü bî-mecâl etmez de nişlersin

O şûhun vuslatın emr-i muhâl etmez de nişlersin

(*Sevgilinin ayva tüyelerinin gamıyla gönlü mecalsiz bırakmaktan (başka) ne yapmaktasın, o güzele kavuşmanın imkânsızlığını hayal etmekten başka ne yaparsın.*)

Gam-ı hattıyla^{E.T.} gönlü^{N.} bî-mecâl etmez^{Y.} de^{C.D.U.} nişlersin.^{Y.} O şûhun vuslatın^{N.} emr-i muhâl etmez^{Y.} de^{C.D.U.} nişlersin.^{Y.}

Beyitte kullanılan edat tümleci “gam-ı hattıyla” yüklem sebebinin verir. Bu gamdan etkilenen nesne “gönül”dür. “O şûhun vuslatın” sıfır akuzatifle nesne görevindedir.

Beyitte iki dize “de” bağlacıyla birbirine bağlanmış bağlı cümleler vardır. Bu bağlı cümlelerde özne ortak kullanılmıştır.

Yüklem türü bakımından birleşik-fiillere kullanılmıştır. “Bî-mecâl etmez, muhal etmez, nişlersin” yardımcı fiille kurulmuş birleşik fiildir.

Anlam bakımından iki olumsuz, iki olumlu yüklem mevcuttur. “Nişlersin” olumlu soru cümlesidir.

Yüklem yeri bakımından kurallı cümleler vardır. Redif ve kafiyeyi oluşturan sözcüklerin cümlelerin yüklemi olması yargıların hem zemin şiirde hem nazirede genellikle sonda kullanılmasını sağlamıştır.

2. Derûnum kılca kaldı mûmiyânî fikrin etmekden

Ne çâre yâ hayâl ender hayâl etmez de nişlersin

(*İnce belini hayal etmekten gönlüm inceldi. Ne çare! Peki hayal içinde hayal kurmayıp da ne yapacaksın.*)

Derûnum^{Ö.} mûmiyânî fikrin etmekden^{Z.T.} kılca^{Z.T.} kaldı.^{Y.} Ne çâre yâ^{C.D.U.} hayâl ender^{N.} hayâl etmez^{Y.} de^{C.D.U.} nişlersin.^{Y.}

Beyitte “kaldı.” yüklemidir. Kalan ise duygunun yaşandığı yer “derun”dur. “Kılca” durum açısından yüklemi etkilemiştir. Kılca kalmanın sebebi “mûmiyânî fikrin etmekden”dir.

Bu beytin birinci dizesinde yer alan “kaldı” yüklemine türü bakımından fiil cümlesidir. Bu cümlelerin yüklemi diğer cümleler gibi yardımcı eylemle kurulmuş birleşik bir fiil değil, basit bir fiildir.

Yapısı bakımından birleşik bir cümledir. “Fikrin etmekden” yan yargıyı oluşturmaktadır. Temel yargı “kaldı” fiiliyle meydana getirilmiştir.

Anlam bakımından olumlu bir cümledir. Yüklemine yerine göre devrik cümledir.

3. Bu dîvân-ı muhabbetde yeridir durma ey dil gel

Ki hâl-ı zârı tafsîlen makâl etmez de nişlersin

(*Ey gönül! Perişan hâlini her hâliyle anlatmayıp da ne yapacaksın; bu muhabbet meclisi tam yeridir. Durma gel.*)

Ey dil, ^{C.D.U.} bu dîvân-ı muhabbetde ^{D.T.} yeridir ^{Y.} durma gel, ^{Y.} ki hâl-ı zârı ^{N.} tafsîlen ^{Z.T.} makâl etmez ^{Y.} de ^{C.D.U.} nişlersin. ^{Y.}

“Ey dil” ünlem grubu muhabbeti gösterir. Beyitte dört yüklem vardır. Nesne beyitlerde âşîğın derdini belirtmek için kullanılmıştır. “Tafsilen” işin nasıl yapıldığını gösterdiği için zarf tümlecidir.

Bu beyittin birinci dizesinde iki yüklem kullanılmıştır. Birinci yüklem “yeridir” şimdiye kadar gördüğümüz fiil olan yüklemelerin aksine isimdir. İkinci yüklem olan “durma gel” kalıplaşmış olarak birlikte kullanılmıştır.

Yapısı bakımından bağlı cümledir. İki yargının kullanıldığını belirtmiştik. İki cümle de öğelerinin dizilişi bakımından kurallıdır. Anlam bakımından iki cümle de olumlu cümledir. Birinci cümlelerin yüklemi olan “yeridir” ek fiil almıştır. İkinci cümlelerin yüklemi emir kipiyle çekimlenmiştir.

4. Mücevher sâgar olmazsa da lâbüd neş’e bahş eyler

Bu bezm-i meyde câmin bir sifâl etmez de nişlersin

(*Kadehini bu şarap meclisinde bir testiye dönüştürmeyip de ne yapacaksın; mücevherden bir kadeh olmasa da şüphesiz keyif verir.*)

Mücevher ^{Ö.} sâgar olmazsa ^{Z.T.} da ^{C.D.U.} lâbüd ^{Z.T.} neş’e ^{N.} bahş eyler. ^{Y.} Bu bezm-i meyde ^{D.T.} câmin ^{N.} bir sifâl etmez ^{Y.} de ^{C.D.U.} nişlersin. ^{Y.}

Beyitte “mücevher” birinci dizedeki iki yüklem öznesi olmuştur. “Bu bezm-i meyde” yüklemine gerçekleştiği yeri belirtir. Zarf tümleci olan “lâbüd” yüklemine kesinliğini ifade eder.

Birinci dize şartlı birleşik cümledir. Yüklemi yardımcı fiille kurulmuş birleşik-fiildir. Öğelerinin dizilişi bakımından kurallı cümledir. Anlam bakımından olumlu cümledir.

5. Nazîre hazret-i Muhlis gibi gerçi değil haddim

Gehî Yâver biraz ‘arz-ı kemâl etmez de nişlersin

(*Her ne kadar Hz. Muhlis gibi nazire yazmak haddim olmasa da ara sıra Yaver de biraz hüner göstermeyip de ne yapsın.*)

Hazret-i Muhlis gibi nazîre ^{Ö.} gerçi ^{Z.T.} haddim değil. ^{Y.} Yâver, ^{C.D.U.} gehî ^{Z.T.} biraz ^{Z.T.} ‘arz-ı kemâl etmez ^{Y.} de ^{C.D.U.} nişlersin. ^{Y.}

Birinci dizede isim ek-fil olarak yüklem olmuştur. “Yaver” kelimesi vurgu yoluyla seslenme bildirdiği için cümle dışı unsurdur. “Gehi” sözcüğü cümlede zaman anlamıyla kullanılmıştır. Biraz sözcüğü miktar belirtecek anlamdadır.

Birinci dize “haddim değil” ek-fiilin olumsuzuyla yapılmış bir isim cümlesidir. Anlam bakımından olumsuz bir cümledir. Yüklemine göre kurallı cümledir. Yapısı bakımından basit bir cümledir. Bu özelliği ile zemin şiir ve nazirede istisnadır. Çünkü buraya kadar üzerinde durduğumuz cümleler birleşik ve bağlı cümlelerden oluşmaktadır.

İki şiir ögeleri ve cümle türlerine göre karşılaştırıldığında büyük oranda benzerlik bulunmaktadır. İkinci şiir birinci şiire nazire olduğu için bu doğaldır.

İki şiirde ögelerin büyük bir kısmını yüklem oluşturur. Nitekim zemin şiirde 14, nazirede 17 yüklem mevcuttur. Bu öge dışında cümle dışı unsurlar zemin şiirde 9, nazirede ise 10 tane. Bunların büyük bir kısmını bağlaç ve ünlemler oluşturur. Sonra zarf tümleci gelmektedir. Öznelerin iki şiirde de az kullanılması dikkat çekicidir. Bunun sebebi iki şiirde de gizli öznelerin bulunmasıdır. Yüklemle fazla kullanılması âşğın halini daha iyi yansıtmak içindir.

Cümle türlerine göre iki şiiri karşılaştırdığımızda yapısı bakımından her ikisinde de bağlı ve birleşik cümlelerin daha fazla tercih edildiğini görürüz. Şiirlerin ilk beyitlerinde ve ikinci dizelerinde yüklem kurallıdır. İlk beyit dışındaki beyitlerin ikinci dizelerinde devrik cümleler mevcuttur. Yüklem türü bakımından daha çok fiil cümlelerinden meydana gelmektedir. Bu fiillerin de büyük çoğunluğu yardımcı fiille kurulmuş birleşik fiillerdir. İki şiirde de olumlu ve olumsuz cümleler vardır.

Tablo1: Şiirlerde Kullanılan Ögeler Tablosu

Ögeler	Zemin Şiirde Öge Sayısı	Nazirede Öge Sayısı
Yüklem	14	17
Özne	2	3
Dolaylı tümleç	4	2
Zarf tümleç	6	8
Edat tümleci	2	1
Nesne	2	6
Cümle dışı unsurlar	9	10

3.2. Kip ve Şahıs Açısından Gazellerdeki Anlatım

İki şiirde kip olarak genellikle geniş zaman kullanılmıştır. Geniş zamanın olumlu ve olumsuz çekimleri birlikte tercih edilmiştir. Bu zamanın kullanımı yaşanan duyguların geçici değil, kalıcı olduğunu gösterir. Zemin şiirde geniş zaman çekiminin yanında bir defa da şart kipinin çekimine yer verilmiştir. Nazirede ise bir defa görülen geçmiş zaman çekimi görülür. İki şiirde de ikinci ve üçüncü tekil şahıs çekim ekleri kullanılmıştır. Âşğın kendisine seslendiği yerlerde ikinci tekil şahıs vardır. “Etmey” yardımcı eyleminden sonra gelen “nişlersin” fiilinin şahıs eki iki eylem için ortak kullanılmıştır.

3.3. Sözcük Türleri Bakımından Gazellerdeki Anlatım

Zemin şiir ile nazire kıyasladığımızda sözcük türlerinin dağılımı konusunda büyük benzerlikler bulunmaktadır. İki şiirde özellikle de isim olan sözcük sayısının fazlalığı görülür. Bu sözcük türünden sonra fiiller ağırlık teşkil eder. Bu durum şairlerin bir şeyi vasıflandırma yerine kendi duygularını ağırlıklı olarak anlatmayı tercih ettiklerini gösterir. Fiillerden sonra en çok bağlaçların kullanıldığı görülür. Bir metinde bağlaçların bu kadar yoğun kullanılması çok rastlanan bir şey değildir. Şairler bağlaçlarla söylediklerini daha fazla vurgulamak istemişlerdir. İki şiirde

bağlaçlar genellikle fiilleri birbirine bağlamıştır. Bu fiiller redif ve kafiyeyi oluşturdukları için arka arkaya gelmişlerdir. Birinci fiilden sonra geçen “de” bağlacı olumsuz anlam ifade eden fiilin aslında olumlu olması gerektiğini vurgular. Nitekim kendisinden sonra kullanılan olumlu fiil (nişlersin) de olması gerekeni anlatmak içindir.

Tablo 2: Gazellerde Kullanılan Sözcük Türleri

Sözcük Türleri	Gazellerde Kullanılan Sözcük Türlerinin Sayısı	
	Zemin Şiir	Nazire
İsim	31	25
Sıfat	5	6
Zamir	1	=
Zarf	5	7
Edat	4	2
Bağlaç	8	8
Ünlem	2	2
Fiil	14	17

Zemin şiirde birinci beyitte dört birleşik fiil kullanılmıştır. Bu fiiller şiirdeki duyguyu yansıması bakımından önemlidir. Beyitte her iki dizede de kullanılan “melâl etmez”, “muhal etmez” fiilleri karşılaşılan durumda beklenen tepkileri dile getirir. Fakat ikinci fiil olan “nişlersin” beklenen durumun tersine hareket edildiğini ifade eder. Burada özellikle “de” bağlacı beklenen durumun tam tersine hareket edildiğini gösterir. Bu bağlaç vurguyu üzerine alır. Özellikle bu şiirde “de” bağlacının iki fiil arasında kullanılması ve fiillerden birinin olumlu, diğerinin olumsuz olması vurguyu daha da arttırmıştır. Aynı beyitte beş isim kullanılmıştır. Bu isimlerden dördü Farsça tamlama içinde yer almıştır. Bu tamlamalardan ilki olan “firâk-ı yâr” birinci dizdeki fiillerin nedenidir. Zira yardan ayrılmanın en doğal sonucu melâldir. Eğer bir âşık bu duyguyu yaşamıyorsa şaşkınlığa sebep olur. Beyitlerdeki “nişlersin” fiili bu hâli anlatmaktadır. İkinci dizedeki “ümid-i vuslat” âşık için gerçekleşmesi neredeyse imkânsız bir durumdur. Bu iki tamlama dışında isim olan “dil” sözcüğü aslında beyitteki bütün kelime ve kelime gruplarının etrafında döndüğü bir merkezdir. Fiillerdeki sorunun muhatabı, “firâk-ı yâr”i yaşayan “ümid-i vuslat” eden gönüldür. Beyitte “ey” ünlemiyle de “dil”e seslenilmektedir. Buradaki seslenme uyarmak amaçlıdır. “Hergiz” zamanı ifade etmek için kullanılmıştır. Kavuşma ümidinin imkânsız olduğunu anlatmak için tercih edilen bir zarftır.

Nazirenin birinci beytinde iki birleşik fiil kullanılmıştır. Bu fiiller zemin şiirde de ifade ettiğimiz gibi bir durum karşısında beklenenin ne olduğunu anlatır. Nazire de iki Farsça tamlama görüyoruz. Bu tamlamalardan “emr-i muhâl” “et-” yardımcı eylemiyle birlikte birleşik fiil oluşturmuştur. “Gam-ı hattıyla” diğer bir Farsça tamlamadır. “Şuhun vuslatı” Türkçe isim tamlaması olarak kullanılmıştır. Dikkat edilirse zemin şiirdeki gibi beş isim vardır. Dördü yine tamlamalarda yer almıştır. Diğer zemin şiirdeki “dil” kelimesinin karşılığı olan “gönül” kelimesidir. Bu kelime yine şiirde merkezi konumdadır. Birinci dizedeki “ile” edatı kendisinden önceki sözcüklerle öbekleşerek “bî-mecâl etmez” birleşik fiilinin sebebini verir. İşaret sıfatı olan “o” şûh kelimesini belirtmektedir. “O” uzağı, yani vuslatın olmadığını ifade eder. “O şuhun vuslatın” kelime grubunun sonunda sıfır akuzatif kullanılmıştır. Bu kullanım bir şeyi özellikle belirtmek içindir. Önemsenen şey sevgiliye kavuşmaktır. Zemin şiirde gördüğümüz “de” bağlacı nazirede de aynı fonksiyonda kullanılmıştır.

Zemin şiirde ikinci beyitte “de” bağlacı dışındaki bütün sözcükler kelime grubu oluşturmaktadırlar. “O meh” sıfat tamlaması grubudur. Burada “o” işaret sözcüğünün

kullanılması naziredeki gibidir ve sevgiliden ayrı olmayı anlatan bir ipucudur. Zemin şiir ve nazirede sıfatlar pek tercih edilmemiştir. Çünkü varlıkların vasıflarından çok fazla bahsedilmemiştir. “İnsaf edüb” zarf-fiil grubu “tefahhus kılmaz” birleşik fiilini durum bakımından etkilemiştir. “Hâl-i zârından” Farsça yapılan bir tamlamadır. Sevgili, âşığın ağlayıp inleyen hâlini gördüğü halde insaf etmez, yine bu üzüntü hâlini merak edip araştırmaz. Bu sevgilinin ilgisizliği ile ilgilidir. İkinci dizedeki “bu pîç ü tâb ile” edat grubunun başında bulunan “bu” işaret sıfatı “pîç ü tâb” kelimelerini yani ızdırabı anlatmaktadır. Bu yakını göstermek için kullanılan bir işaret sözcüğüdür. Âşık derdi bizzat yaşayan olduğu için ızdırabını iyi bilir.

3.4. Ritim, Ahenk ve Ses Açısından Gazellerdeki Anlatım

Gazeller me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün kalıbıyla yazılmıştır. Bu kalıp şiirde ritmik tekrarları da beraberinde getirmiştir. Bu veznin kullanıldığı şiirlerde anlatım akıcıdır. Kapalı hece sayısına daha fazla ihtiyaç duyulduğu için Arapça-Farsça kelimeler yoğun bir şekilde bu vezin ile kullanılır. Burada redifi oluşturan sözcükler Türkçe olduğu için Arapça ve Farsça sözcük sayısı azalmıştır. Ama yine de kelimelerin yarısından fazlası Türkçe değildir. Nitekim zemin şiirdeki seksen bir kelimenin kırk üçü yabancı kelimedir. Nazirede ise yetmiş sekiz kelimeden otuz dokuzu Türkçe değildir.

İki şiirde de imâle-i maksureler vardır. İmâle-i memdûdeye yer verilmemiştir.

Zemin şiirde birinci beyitte “ile” sözcüğündeki “le” hecesinde imâle yapılmıştır. Bu hece, edat grubu olan “firâk-ı yâr ile” öbeğinin sonunda yer almaktadır. Uzatılarak okunması beyitteki hâkim duygunun vurgulanması açısından önemlidir. Yine ikinci beyitteki “ile” sözcüğündeki “le” için de aynı durum söz konusudur. Bunun dışında aynı gazelde 3. beyitte “edince”, (Zamana vurgu) “dildânı”, (Belirtme eki vurguyu üzerine almış.) “ile” (Edat grubu vurguyu üzerine almış.) 4. beyitte “da”, (Bağlaç olan de zaten vurguludur, fakat imâle yapılarak vurgusu arttırılmıştır.) “yine” (Zarf vurgulanmıştır.) 5. beyitte “hüsünü” (Sevgilinin güzelliğini vurgulamak için belirtme ekinde imâle yapılmıştır.) sözcüklerindeki altı çizili hecelerde imale yapılmıştır. Zemin şiirde 8 yerde imâleyle başvurulmuştur. İç seste imâle kullanılmamıştır. Bu durum imâleyle vurgu yapıldığını gösterir. Bu gazelde 2. beyitte “meh” sözcüğünde kasr yapılmıştır. Sevgilinin ilgisinin zayıflığını göstermek için kasr kullanılmıştır.

Nazîrede 1. beyitte “gönlü”, 2. beyitte “kaldı”, “çâre” 3. beyitte “muhabbetde”, “yeridir” 4. beyitte “olmazsa”, 5. beyitte “nazîre”, “gibi” “gerçi” kelimelerindeki altı çizili hecelerde imale yapılmıştır. Nazîrede 9 yerde imâle kullanılmıştır ve bunlardan “yeridir” sözcüğü dışında hiçbir iç seste değildir. Burada da vurgu amacıyla imâle yapıldığı sonucunu çıkarabiliriz. 2. beyitte “fikrin etmekden” ve 4. beyitte “sâgar olmazsa” sözcükleri arasında ulama yapılmıştır.

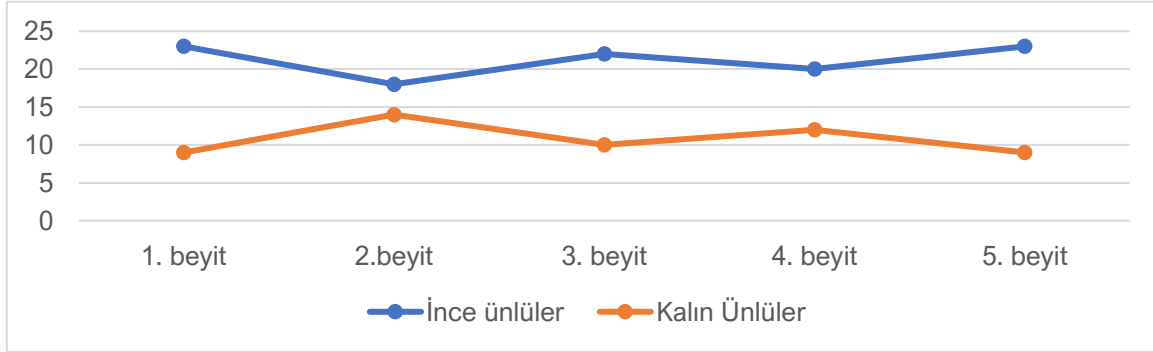
Zemin şiir ve nazirede zihaf kullanılmamıştır.

İki şiir de beş beyitten oluşmaktadır. Divan şiirinde gazelin beyit sayıları genellikle tekli rakamlara denk getirilir ve çoğunlukla beş, yedi beyit tercih edilir.

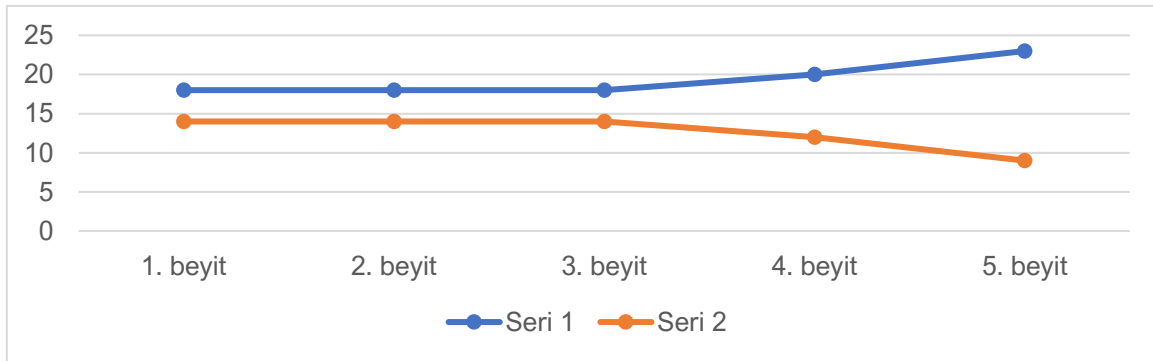
Redif olarak kullanılan “etmez de nişlersin” söz grubu ve kafiye olan “âl” sesleri dizelerdeki hece sayılarının neredeyse yarısına yakını oluşturmaktadır. Bu durum şiirdeki ahengi arttırmaktadır. Ayrıca redif şiirdeki hâkim duygunun öne çıkmasını sağlamıştır.

İki şiir de bir seslenme şiiri özelliği göstermektedir. Seslerin dağılımı açısından şiirlerde tam bir denge ve simetri hakimdir. Bu denge ve simetride kafiye ve redifi oluşturan seslerin payı büyüktür.

Aşağıdaki grafiklerde de görüldüğü gibi zemin şiir ve nazirede ünlülerin kalınlık-incelik açısından dağılımlarında bir paralellik vardır. İki şiirde de en fazla e ünlüsü (Z² 53, N³ 56) tercih edilmiştir. İnce ünlüler aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi bariz bir şekilde fazladır. Diğer ünlülerin dağılımı şu şekildedir: i ünlüsü (Z 43, N 37), a (Z 32, N 39), ı (Z 13, N 10), ü (Z 10, N 3), u (Z 7, N 12), o (Z 2, N 2), ö (Z -, N 1).

Grafik 1: Zemin Şiirdeki Kalın-İnce Ünlülerin Dağılımı

Grafik 2: Naziredeki Kalın-İnce Ünlülerin Dağılımı

Tablo 3: Gazellerdeki Kalın-İnce Ünlüler ve Yumuşak-Sert Ünsüzlerin Sayısı

Beyitler	1		2		3		4		5		Toplam	
	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N
K. Ünlü	9	14	14	14	10	14	12	12	9	9	54	63
İ. ünlü	23	18	18	18	22	18	20	20	23	23	106	97
S.ünsüz	12	13	18	12	12	12	9	10	15	11	66	58
Y.ünsüz	32	31	26	32	33	32	36	37	32	35	159	167
Toplam	76	76	76	74	77	74	77	79	77	77	385	385

Tablo 4: Gazellerdeki Patlayıcı ve Sızıcı Ünsüzler

Patlayıcı Ünsüzler		Sızıcı Ünsüzler	
Zemin şiir	Nazire	Zemin şiir	Nazire
62	65	165	168

Zemin şiir ve nazirede en fazla d (Z 20, N 21), t (Z 14, N 13) patlayıcı ünsüzü kullanılmıştır. Sızıcı ünsüzlerden ise n (Z 32, N 26), l (Z 25, N 27), r (25-25), m (Z 21, N 25) sesleri tercih edilmiştir. Dikkat edilirse zemin şiir ve nazire arasında seslerin kullanım sıklığı açısından bir paralellik görülür.

² Zemin şiir Z harfiyle kısaltılmıştır.

³ Nazire N harfiyle kısaltılmıştır.

4. Şiirlerin Şerhi

4.1. Muhlis Beyin Gazeli

1. Firâk-ı yâr ile ey dil melâl etmez de nişlersin

Ümîd-i vuslatın hergiz muhal etmez de nişlersin

(Ey gönül, yârin ayrılığı ile kederlenmezsin de neylersin? Kavuşma umudunun imkânsız olduğunu bilmez de neylersin?)

Âşığın “ey dil” seslendiği gönlü, duyguların yaşadığı yerdir. Bu kelime grubu yüklemden hemen önce kullanıldığına göre vurgulanmıştır. Böyle yapmakla yetinilmemiş “ey” ünlemiyle vurgu arttırılmıştır. Aşk kalp ile yaşanır. Dolayısıyla aşkta mantık olmaz. Burada yapılan işe bir eleştiri, şaşırma söz konusudur. Gönül akli örttüğü zaman yapılan işler çok tutarlı olmaz. Birine seslenmek onu uyarmak içindir. Biraz önce bahsettiğimiz âşığın hâlleri onu uyarmayı gerekli kılar. Âşığın kendi gönlüne seslenmesi aklını yitirmişlerin kendi kendisiyle konuşmasını andırır. Burada şaşılacak şey yardan ayrılmanın âşığın gönlünde üzüntüye yol açmamasıdır. Bir sonraki dizede aslında âşığın kavuşma ümidinin bu üzüntüyü dizginlediği görülür. Fakat iki durum da şaşılacak şeydir. Zira âşık sevgiliden ayrıken huzurlu olamaz, kavuşma ümidi de boşunadır. Çünkü sevgiliye kavuşma ihtimali yok gibidir. Bu beyitte kullanılan “de” bağlacı ilk fiilin yapılmamasına olan hayreti arttırır. Sevgiliden ayrı olma hâli üzüntüyü gerektirir. Âşık böyle bir durumda üzülmez de neyler. Yine sevgiliye kavuşma ümidi boş bir hayal değildir de nedir?

Beyitte “ey dil” denilerek nida sanatı yer verilmiştir. Bu seslenmenin dil kelimesini vurgulamak için yapıldığı aşikardır. Zira dikkat edilirse beyitteki kelimelerin hepsi “dil” ile bağlantılıdır. Ayrıca bu kelime yüklemden önce getirilerek vurgusu arttırılmıştır.

“Nişlersin” sözüyle soru sorulup istifham sanatı yapılmıştır. Aslında bu sorunun cevabı biliniyor ama anlamı daha tesirli hâle getirmek için bu söz tercih edilmiştir. Beklenen şeylerin yapılması gerektiğini anlatmak için kullanılmıştır. Bu sanat zemin şiirin ve nazirenin bütün beyitlerinde kullanılmıştır.

“Ey dil” sözcük grubuyla tecrit sanatı yapılmıştır. Gönül âşıktan bağımsız bir parça gibi düşünülmüştür. “Firâk” ve “vuslat” kelimeleri arasında tezat vardır. “Etmez” ve “nişlersin” “de” sözcüklerinin tekrarıyla tekrar sanatına başvurulmuştur.

Beyitte “e”, “i” ünlüleri tekrar edilerek asonans sanatı, “l” seslerinin tekrarıyla da aliterasyon sanatı yapılmıştır. Bu seslerin tekrarı redif ve kafiyeyi oluşturan seslerin fazlalığından kaynaklanmaktadır.

2. O meh insâf edüb kılmaz tefahhus hâl-i zârımdan

Bu pîç [ü] tâb ile terk-i mecâl etmez de nişlersin

(O sevgili ağlayan hâlîme insaf edip hâlîmi sormaz. Bu ızdırıp ile takatsız kalmaz da neylersin.)

Beyit sevgiliye sitemle başlıyor. Kendisi için bu kadar ağlayıp inleyen bir âşığa karşı sevgili ilgisizdir. Belki sevgili, âşığın bu halini araştırırsa, derdini bilse ona acıyacaktır. Âşığı yaralayan ilgisizliktir. İlgisizlik insafsızlığın alametlerindedir. Âşık insaf istediğine göre aslında sevgili az da olsa âşığın hâlinde haberdardır. “Tefahhus” kelimesi detaylı bir şekilde araştırmak anlamına gelir. Dolayısıyla âşığın istediği yoğun ilgidir. Fakat bu hiçbir zaman olmamıştır. Çünkü “kılmaz tefahhus” fiili geniş zamanın olumsuzunda çekimlenmiştir. Bu zaman bütün zamanları içine alır. Şiirde vurgulanan öge “insaf edüb” zarf-fiil grubudur. Yani asıl istenen şey yârin merhamet

etmesidir. Şiirin başında yer alan “o” işaret sıfatı “meh” yani sevgiliyi işaret etmektedir. “O” işaret sözcüğü sevgilinin uzaklığını (kavuşamamayı) anlatmak içindir. İkinci dizede âşık bu ızdıraba nasıl dayandığına şaşıyor.

“Meh” kelimesiyle sevgili kastedilerek açık isti’are sanatı yapılmıştır. “Hâl-i zâr”, “pîç [ü] tâb”, “terk-i mecâl” kelimeleri âşığın ızdırabına işaret ettiği için bunlar arasında tenasüp sanatı vardır. Beyitte “e”, “i” ünlüleri tekrar edilerek asonans sanatı yapılmıştır.

3. Edince vasf-ı dildârı mücerred şevk ile ta’rif

Anın şeker lebin âb-ı zülâl etmez de nişlersin

(Sevgilinin vasıflarını saf bir aşkla tarif ettiğinde onun şeker dudaklarını zülale benzetmeyip de ne yaparsın.)

Beyitte sevgiliye karşı duyulan hayranlık anlatılmıştır. İnsan sevdiği şeyleri tarif ederken onun kusurlarını pek görmez. Âşık sevgiliye karşı duyduğu aşırı istekten dolayı onu anlatırken en güzel vasıfları kullanır. Bir şeyi tarif ederken isim ve sıfatları kullanırız. Beyitte dudak şeker ve tatlı su ile vasıflandırılmıştır. Âşığın hayatı sevgiliden ibaret olduğu için onu çok iyi tanır. Bu kadar tutkun olan âşık da elbette sevgiliyle ilgili tarif yaparken onun güzelliğini anlatacaktır. Aksi halde sevgisinin derecesi anlaşılacaktır. Âşık sevgiliyi tarif ederken onun ne kadar eşsiz olduğunu vurgular ki kendi sevgisinin derecesi anlaşılabilir. Bir şeye şevk ile bağlanmak onun diğer şeylerden farklı olmasındandır. Bu beyitte vurgulanan öge sevgilinin şeker dudağıdır. Âşık sevgiliyi tarifinde dudağını ön plana çıkarıyor. Âşık sevgiliye susamıştır. Bu susuzluğunu gidermek için onun dudağını tatlı su olarak görüyor.

Sevgilinin dudağı şekerle benzetilip teşbih yapılmıştır. Yine dudak “ab-ı zülal”e benzetilmiştir. Beyitte “e” ünlüsü tekrar edilerek asonans sanatı yapılmıştır.

4. Tabîm kılssa da nefret marîz-i derd-i hicrinden

Yine nabz u mizâcından su’âl etmez de nişlersin

(Tabîm, ayrılık derdini çeken hastasından nefret etse de yine de onun nabız ve mizacına bakmayıp da ne yapsın.)

Âşığın çektiği dertlerden dolayı hasta olması derdinin gerçek olmasına alamettir. Hasta olanı iyileştirecek olan tabiptir. Tabipler hastaya doğru teşhisi koyup onu tedavi etmek için çabalarlar. Bu işin ilk aşaması hastaya soru sormaktır. Bu beyitte hasta âşık, sevgili ise tabiptir. Çekilen dertlerin sebebi ise tabibin kendisidir. Dolayısıyla onun biraz ilgisi hastaya şifa olacaktır. Tabiplerin başarısı hastayı tedavi etmesidir. Bir türlü iyileşmeyen bir hasta tabiplerin istemediği bir şeydir. Aslında bu beyitteki hastanın derdinin dermanı sevgilidir. Fakat ilgisizliğinden taviz vermeyen sevgili oralı olmaz. Bu nedenle âşık da bir türlü derman bulamaz. Bu beyitte vurgulanan öğeler yüklemden önce gelen “tabîm” ve “nabz u mizac”dır. Tabip derde çare bulacağı için önemlidir. “Nabz u mizac” da tabibin çareyi bulmak için soracağı şeydir. Beyitte yer alan sözcüklerin büyük bir çoğunluğu hastalıkla bağlantılıdır.

Beyitte kullanılan en belirgin sanat “tenasüp”tür. Tıp alanında kullanılan tabirler bir aradadır. “Tabîb”, “marîz”, “derd” “nabz u mizac” kelimeleri arasında anlam ilgisi bulunmaktadır. “Tabîb” sevgilidir. Bundan dolayı açık isti’are sanatı vardır. Beyitte “e”, “i” ünlüleri tekrar edilerek asonans sanatı yapılmıştır.

5. O mâhın hüsnünü tezkîr için nazm içre ey Muhlis

Hüner izhâr idüp ‘arz-ı kemâl etmez de nişlersin

(Ey Muhlis, o sevgilinin güzelliğini nazımda zikrederken hüner ve ustalık göstermeyip de ne yaparsın.)

Mahlas beytinde Muhlis Bey sevgiliden bahsetmenin sanatına hüner katacağını belirtiyor. Sanat için ilham gerekir. Sevgili o kadar güzeldir ki âşığın ondan bahsederken güzel söz söylememesi mümkün değildir. Aslında böyle bir güzelliği anlatırken hüner göstermemek şaşılacak şeydir. Burada vurgulanan öge “hüner izhar edüb” dür. Muhlis Bey, böylece daha önceki beyitlerde söyledikleriyle hüner gösterdiğini belirtmek istiyor. Nazım sevgilinin güzelliğini anlatmak için uygun bir alandır. Nazım; ölçü, ahenk, sanat gibi unsurlarla güzelleşir. Dolayısıyla sevgilinin güzelliğini anlatmak için uygun bir sahadır. Bu beyitte cümleler sebep-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlanmıştır.

“Mah” denilerek sevgili belirtildiği için açık isti’are yapılmıştır. “Ey Muhlis” söz grubunda nida ve tecrit sanatı vardır. “Nişlersin” sözüyle istifham sanatı yapılmıştır.

4.2. Nazire

1. Gam-ı hattıyla gönlü bî-mecâl etmez de nişlersin

O şûhun vuslatın emr-i muhâl etmez de nişlersin

(Sevgilinin ayva tüyelerinin gamıyla gönlü mecalsiz bırakmaktan (başka) ne yapmaktasın, o güzele kavuşmanın imkânsızlığını hayal etmekten başka ne yaparsın.)

Bu gazelin ilk beyti sadece kafiye, redif, ölçü değil, birçok yönden Muhlis Bey’in gazelinin ilk beytine benzemektedir. Muhlis Beyin gazelinde geçen “firak-ı yar” sözcük grubuna karşılık bu beyitte “gam-ı hatt” kelimesi geçmiştir. İki şiirde de bu kelime gruplarından sonra “ile” edatı kullanılmıştır ve ikisinde de üzüntülü olmayı anlatır. Yine zemin şiirde bahsettiğimiz kelime gruplarından sonra aynı anlama gelen “dil” ve “gönül” kelimeleri kullanılmıştır. Bu iki kelime buldukları şiirde vurgulanan öge olmuştur. İki şiirin ikinci dizelerine baktığımızda bu paralel söyleyişin devam ettiğini görürüz. Zemin şiirde “Ümid-i vuslat” kelime grubuyla başlayan dize nazirede “şuhun vuslatın” şeklinde söylenmiştir. Bunlardan sonra iki şiirde de “muhal” kelimesinin kullanılması benzer söyleyişin devam ettiğini gösterir. Kullanılan “etmez de nişlersin” kelimelerinin şiirlerin genelinde benzer söyleyişi, konuyu beraberinde getirdiğini ve şiirlerin eksenini oluşturduğunu da söylemek gerekiyor.

Gam çekenin mecalsiz kalması beklenen bir durumdur. Bunun aksinin olması hayret verici olur. Âşığın sevgiliye kavuşması aslında âşık için gerçekleşmesi zor bir hayaldir. Âşığın sermayesi de ümididir. Belki de onu ayakta tutan şey ümidini yitirmemesidir.

2. Derûnum kılca kaldı mûmiyânî fikrin etmekden

Ne çâre yâ hayâl ender hayâl etmez de nişlersin

(İnce belini hayal etmekten gönlüm inceldi. Ne çare! Peki hayal içinde hayal kurmayı da ne yapacaksın.)

Beytтин birinci dizesinde sebep-sonuç ilişkisiyle durum açıklanmıştır. Derunun kılca kalmasının sebebi “fikrin etmekten” diye açıklanmış. Âşığın derunun kılca kalması sürekli sevgiliyi düşünmesindedir. Bu hâl âşığı mecalsiz bırakmıştır. Sürekli hayal kurmakta olan âşığın gerçekle irtibatı yok gibidir. Zira hayal içinde hayal kurmaktadır. Hayal ettiği şey de sevgilidir.

Gerçek hayatta kavuşamadığı sevgiliye âşık hayal vasıtasıyla kavuşabilir. O, hayal ettiği için sürekli hayal içinde yaşamaktadır. Başka çaresi de yoktur. Âşıktan beklenen en doğal davranışlardan biri de sevgiliyi hayal etmesidir. Bu beyitte sevgilinin kıl kadar beli söylenerek kendisi anlatılmıştır. Yani sevgilinin güzel bir yönü söylenerek ona duyulan hasretin derecesi anlatılmaya çalışılmıştır.

“Mumiyanı” sevgilinin kıl kadar ince belidir. “Mu” (kıl) ve “miyan” (bel) kelimeleri Farsça birleşik sözcüktür. Benzetmenin iki unsuruna da yer verildiği için teşbih-i belîğ yapılmıştır. Ayrıca “derun” “kıl”a benzetilmiştir “Mûmiyânî” ve “derunum kılca kaldı” ifadeleriyle var olan durum abartılarak mübalağa sanatı yapılmıştır. Beyitte “e” ünlüsü tekrar edilerek asonans sanatı yapılmıştır.

3. Bu dîvân-ı muhabbetde yerîdir durma ey dil gel

Ki hâl-ı zârı tafsîlen makâl etmez de nişlersin

(Ey gönül! Perişan hâlini her hâliyle anlatmayıp da ne yapacaksın, bu muhabbet meclisi tam yeridir. Durma, gel.)

Beyitte kesin ifadeler kullanılmıştır. Birinci dizede bulunan “yeridir” isim cümlesi oluşturur. İsim cümlelerinde kesinlik daha fazladır. Âşık gönlüne sesleniyor ve emir kipinde çekimlenmiş fiillerle bunu yapıyor. Sadece bir fiilin değil, iki fiilin de emir kipinde olması vurguyu güçlendiriyor. Biraz önce bahsettiğimiz kesinlik emirle daha da arttırılıyor. Muhabbet divanında aşk konuşulur. Âşığın bulunmak istediği yer burasıdır. Dolayısıyla kendini oradan mahrum bırakamaz. Gönül ehli bu divandadır. Bunlar âşığın dertlerini çok iyi anlarlar. Âşık her dertini ayrıntılı olarak burada anlatabilir. Böyle bir divanda âşığın suskun olması beklenmez. “Bu” işaret sözcüğünün kullanılması muhabbet divanında bulunan kişilerin çektiği dertler yüzünden âşığa yakın olduğunu anlatmak içindir. Aynı hali yaşayanlar birbirini daha iyi anlar ve dinlerler.

“Ey dil” söz grubuyla nida sanatı yapılmıştır. “Ey dil” sözüyle gönül âşıktan soyutlanarak tecrit sanatı yapılmıştır.

4. Mücevher sâgar olmazsa da lâbüd neş’e bahş eyler

Bu bezm-i meyde câmin bir sifâl etmez de nişlersin

(Kadehini bu şarap meclisinde bir testiye dönüştürmeyip de ne yapacaksın; mücevherden bir kadeh olmasa da şüphesiz keyif verir.)

Şarabın neşe vermesi bilinen bir şeydir. Fakat dünyada zenginlik de insanlara keyif verir. Burada mücevher zenginliği temsil eden bir nesnedir. Fakat âşık zenginlik peşinde değildir. O aşkı her şeyden üstün tutar. Şarap aşkı temsil eder. Âşık bu beyitte aşkı ister. Zira gönlün en önemli zenginliği aşktır. Âşıktan beklenen de zenginliği değil, muhabbeti tercih etmesidir. Beyitteki kelimelerin çoğu meyhane bağlamını yansıtabilecek kelimelerdir.

“Sagar” denilerek kadehin içindeki şarap kastedildiği için iç-dış ilişkisiyle Mecaz-ı mürsel yapılmıştır. Beyitte birbiriyle ilgili kelimeler kullanılmıştır. Meyhane bağlamında kelimeler bir araya gelmiştir. Bu kelimeler “sagar” “neşe” “bezm-i mey” “cam” “sifal”dır. Bunlar arasında tenasüp sanatı yapılmıştır. “Mücevher” ve “sifal” arasında değer ve değersizlik yönüyle tezat yapılmıştır. Beyitte “e” ünlüsü tekrar edilerek asonans sanatı yapılmıştır.

5. Nazîre hazret-i Muhlis gibi gerçi değil haddim

Gehî Yâver biraz 'arz-ı kemâl etmez de nişlersin

(Her ne kadar Hz. Muhlis gibi nazire yazmak haddim olmasa da ara sıra Yaver de biraz hüner göstermeyip de ne yapsın.)

Zemin şiirin mahlas beytinde şair hüner göstermesini sevgilisine bağlıyor, fakat bu nazirede mahlas beytinde Yaver sadece hüner göstermek için yazdığını belirtiyor. İlk dizede tevazu gösterip Muhlis Bey'e nazire yazmasının kendi haddi olmadığını söylüyor. Bu beyitte dikkat edilirse aşk teması söz konusu değildir. Bu sebeple diğer beyitlerden anlam olarak bağımsız görünmektedir. Hem zemin şiirde hem nazirede şairler hüner göstermek için yazdıklarını belirtiyorlar. Muhlis Bey hünerinin sevgiliyi anlatmaktan kaynaklandığını, Yaver ise dolaylı da olsa Muhlis Bey'e nazire yazdığı için şiirinin hüner sayılabileceğini söylüyor. Yaver mütevazı davranıp "biraz" hüner gösterdiğini belirtir. Zemin şiir ve nazirede özellikle ilk ve son beyitler birçok açıdan diğer beyitlere göre daha fazla benzerlik göstermektedir.

Beyitte "e", "i" ünlüleri tekrar edilerek asonans sanatı yapılmıştır.

5.Sonuç

Bir zemin şiir ve ona yazılan nazirenin karşılaştırıldığı bu çalışmada iki şiir arasında birçok yönden benzerlikler olduğu görüldü. Bunlardan bazıları şunlardır:

Zemin şiir ve nazirede kafiye-redifi oluşturan sözcüklerin yüklem olması cümlelerde bu ögenin diğerlerinden fazla olmasını sağlamıştır. Bu yüklemelerden "nişlersin" hayreti ve şaşkınlığı anlatmak için kullanılmıştır. "Etmez" yardımcı eylemi de kendisinden önceki sözcükle birleşik fiil kurarak yapılması gerekeni anlatmıştır. Yüklemelerin redif olan sözcüklerden oluşması cümlelerin büyük çoğunluğunun kurallı olmasını sağlamıştır. Yine redifte yer alan yüklemeler bağlı cümlelerin peşi sıra gelmesine yol açmıştır. Şiirlerdeki cümleler genellikle geniş zaman kipinde ve 2, 3. şahıslarla çekimlenmiştir. Yüklemeler genellikle fiildir. Şairler duygularını etkili bir şekilde ortaya koyabilmek için daha çok isim ve fiillerden yararlanmışlardır. Bunların yanında sözdeki vurguyu arttırmak için bağlaçlar tercih edilmiştir. Şiirlerde kullanılan birleşik fiiller duyguyu yansıma görevini taşırlar.

Zemin şiir ve nazirede me fâ î lün/ me fâ î lün/ me fâ î lün/ me fâ î lün kalıbı şiirde ritmik tekrarlara yol açmıştır. Aynı zamanda anlatımın akıcı olmasını sağlamıştır. Bu kalıp genellikle Arapça-Farsça sözcük sayısının artmasına sebep olur fakat incelenen şiirlerde redifi oluşturan sözcükler bu sayıyı azaltmıştır. İmaleler şiirdeki duyguyu vurgulamak için tercih edilmiştir. İki şiirde de imaleler iç ses yerine son hecelerde kullanılmıştır. Bu da imalelerin vurgu için yapıldığını gösterir. Redif ve kafiyeyi oluşturan seslerin fazla olması şiiri ahenk açısından güçlendirmiştir. Şiirlerde "e" seslerinin belirgin bir tekrarı görülür. Bu da şiirin bir seslenme şiiri olmasıyla ilgilidir. Yine şiirde yumuşak ve sızıcı ünlülerin sayısı fazladır.

Şiirlerde hâkim duygu aşktır. İki şiirde de yapılması gerekip de yapılmayan ya da beklenen bir durumun gerçekleşmemesinden kaynaklanan bir hayret hâli hakimdir.

Neticede zemin şiir ve nazireyi birçok yönden kıyasladığımız bu çalışmada şiirler biçim, içerik, ses, söyleyiş özellikleri, söz dizimi bakımından önemli paralellikler göstermiştir. Bu da nazire geleneğiyle örtüşen bir durumdur.

Kaynakça

- Akbayar, N. (1996). Mehmed Süreyya Sicill-i Osmanî. C.4. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Çiftçi, Ö. (1996). Hâtimetü'l- eş'ar (Fatin tezkiresi) (Yayımlanmış Doktora Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Dilçin, C. (2004). Örneklerle Türk şiir bilgisi. Ankara: TDK Yayınları.
- Durmuş, İ. (2006). Nazire. İslam Ansiklopedisi. C.32, İstanbul: TDV Yayınları.
- Köksal, M. F. (2006). Sana benzer güzel olmaz divan şiirinde nazire. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Köksal, M.F. (2006b). Nazire. İslam Ansiklopedisi, C.32, İstanbul: TDV Yayınları.
- Köksal, M. F. (2020). Berlin devlet kütüphanesi'nde XVI. yüzyılda derlenmiş kıymetli bir mecmua: "mecnû'a-ı nezâ'ir". *KÜLTÜRK Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (1), 49-71.
- Özgeriş, M. M. (2021). Nazire Geleneğine Yönelik Mukayeseli Bir İnceleme, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23 (4), 1255-1268. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.888271>
- Şemseddin Sami (1899). Kâmus-ı Türkî. İstanbul: İkdam Matbaası.
- Kalpıklı, M. (2006). Osmanlı şiir akademisi: nazire. Türk Edebiyatı Tarihi C. 2, (T.S. Yalman Ed.). İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Mecmua-i Eş'âr, Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 1793, Ankara.
- Tahirü'l-Mevlevi (1994). Edebiyat Lügati. (Hzl. K. E. Kürkçüoğlu). İstanbul: Enderun Kitapevi.
- Üstüner, K. (2014). Milli Kütüphanede Bulunan 06 Mil Yz A 1793 Numaralı Şiir Mecmuası Üzerine, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (3), 188-226. <https://doi.org/10.18026/cbusos.92994>
- Üstüner, K (2014b). Mecmuadan Biyografiye: Silahşor İbrahim Yaver'in Hayatı, *Turkish Studies*, 9 (9), 157-173. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7044>
- Yavuz, K. (2013). Türk Şiirinde Nazire. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* (10) 359-424. <https://doi.org/10.15247/dev.155>.

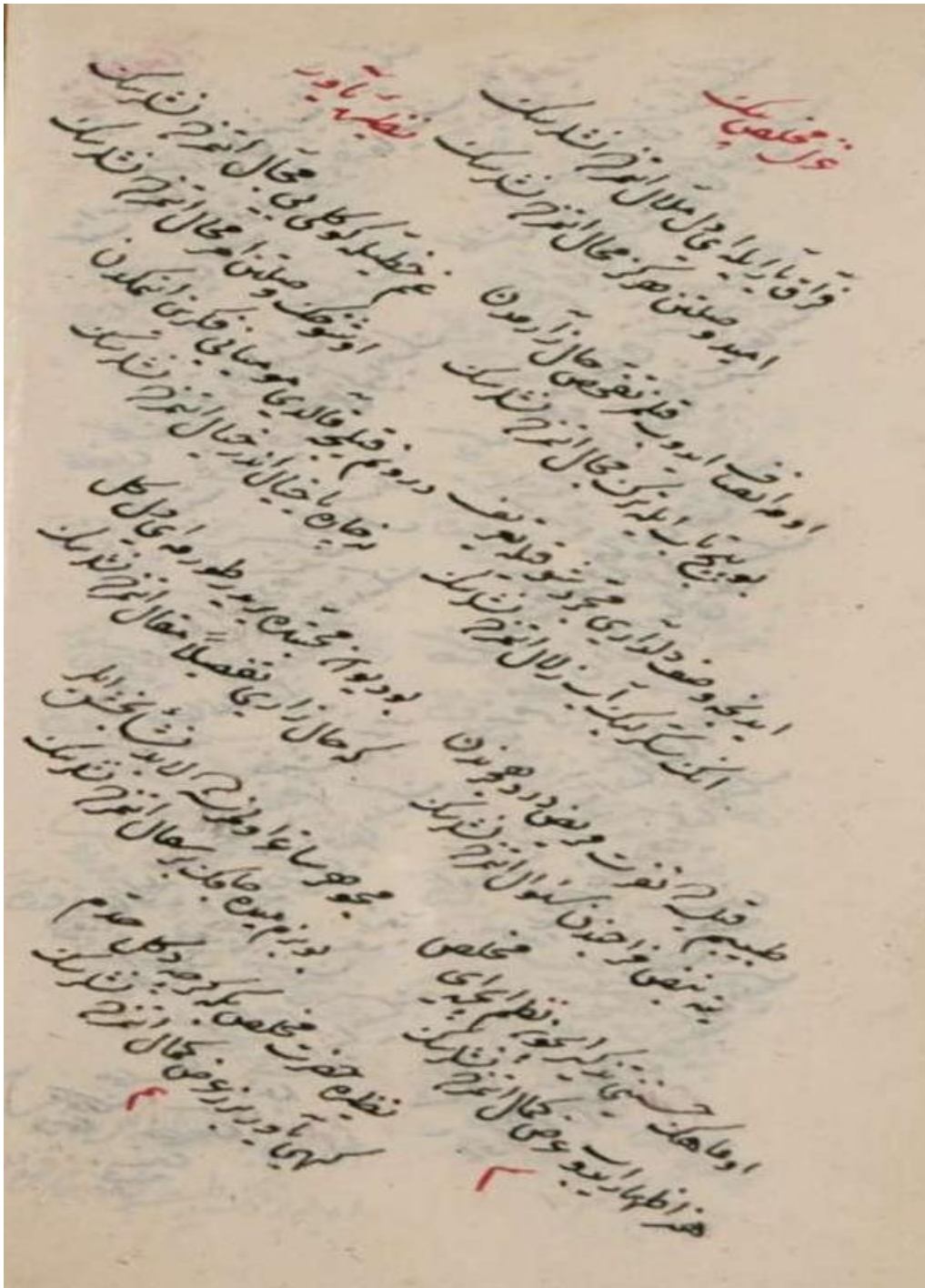
Extended Abstract

Nazire is a poem written by a poet and similar poems written by another poet with the same meter and rhyme. Nazires undertake an important task in the self-improvement of poets. Nazirs had an important share in the maturation of Ottoman poetry. In Divan poetry, many parallels were written with the poems of some poets. These poets are generally considered masters. In other words, poems written by many nazires are poems that are liked. Nazires were mostly written in works in the form of ghazal verse. Nazire started in Arabic literature from the Age of Ignorance. After this, in the Islamic period, Hasan b. Sabit continued the poetry of a poet with poems written in the same meter and rhyme. In Turkish literature, the tradition started with the parallels written to Ahmed Yesevi's poetry. It intensified in the 16th century. New works had to be written as a result of Nazireism, which emerged in Turkish literature and expanded our poetry and continued the vitality of literary activities. As a result of this, parallel magazines emerged in Turkish literature. Nazire magazines are important in that they handle the poems written according to literary taste, include poets who are interested in them and continue them, and reveal popular poems. In this article, a background of poetry and verse will be examined comparatively and their stylistic features will be revealed. This study shows originality as it examines principal poetry and verse comparatively in terms of style. The background poem that is the subject of the analysis belongs to Muhlis Bey, one of the 18th century poets. Nazire belongs to Yaver Bey, who also lived in the same century. In this study, in order to compare the basis of a poem and a verse written to it in terms of style, the poems on page 55b of the poetry magazine titled Mecmu'a-i Eş'âr, numbered 06 Mil Yz A 1793, in the National Library, were accessed. The poems were translated into today's alphabet and transferred into today's Turkish. Zemin poetry and verse were compared in terms of sentence elements, sentence types, mood-person, word type, rhythm, harmony and sound. Their reflections on the style of the poems were evaluated. Additionally, the poems were annotated. When the two poems are compared according to their elements and sentence types, great similarities are seen. This is natural since the second poem is a parallel to the first poem. In both poems, most of the elements are predicates. As a matter of fact, there are 14 predicates in principal poetry and 17 in verse. Apart from this element, there are 9 extra-sentence elements in the base poem and 10 in the verse. Most of these consist of conjunctions and exclamations. Then comes the adverb clause. It is noteworthy that the subjects are used sparingly in both poems. The reason for this is that there are hidden subjects in both poems. The excessive use of predicates is to better reflect the state of the lover. In the two poems, present tense, second- and third-person singular suffixes are generally used as mood. When comparing zemin poetry with nazire, it is seen that the number of words, especially nouns, is high in the distribution of word types in both poems. After this word type, verbs have weight. This shows that poets prefer to express their own feelings rather than describing something. The abundance of compound verbs in ghazals attracts attention. These verbs are important in terms of reflecting the emotion in the poem. Compound verbs used in couplets express the expected reactions in situations encountered. However, the second verb, "nişlersin", indicates that the opposite of the expected situation is acted upon. Here, especially the conjunction "de" reinforces the meaning that the opposite of the expected situation is acted upon. Ghazals are written in the pattern of me fâ î lûn / me fâ î lûn / me fâ î lûn / me fâ î lûn. This pattern also brought rhythmic repetitions in poetry. In poems where this meter is used, the expression is fluent. When using this pattern, the emphasis in the poem is increased by placing the metaphors on the last syllable of the words. In ghazals, thin vowels and soft and penetrating consonants are significantly more common than others. The fact that the rhymes and redifs in the poems consist of many sounds makes the poem fluent and harmonious.

The dominant feeling in the poems is love. In both poems, there is a state of astonishment that arises from something that should have been done but was not done, or an expected situation did not happen.

As a result, in this study where we compared principal poetry and verse in many aspects, the poems showed important parallels in terms of form, content, voice and diction features. This is a situation that overlaps with the nazire tradition.

EK: 1

06 Mil Yz A 1793 Numaralı Mecmu'a-i Eş'âr Başlıklı Şiir Mecmuasının 55b Sayfası